

Proč je Velká Británie zemí čaje?

Vzdělávací cíl: Žáci prostřednictvím práce se souborem pramenů a jejich vzájemným uspořádáním podnikají sondu do dějin čaje a formulují historický příběh, stojící za tradičním spojením Velké Británie a čajové kultury.

Klíčová slova: mimoevropský svět, kolonialismus, Velká Británie, historický význam, uspořádáváme zdroje

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ČTENÍ PRŮVODCE (5 min.)

Prohlížení faksimile průvodce a četba textu.

Žáci by se měli zaměřit na spojitost Velké Británie s čajem. Příběh čaje postrádá v průvodci historický kontext, zdá se, jako by k Británii patřil „od nepaměti“ či „přirozeně“. V rámci cvičení nebudou žáci opravovat „špatný“ příběh čaje, ale doplní k němu historický rozměr.

2 ANALÝZA OBRAZU / PŘETAHOVÁNÍ POJMŮ (5 min.)

Prohlížení obrazu a jeho analýza prostřednictvím přetahování pojmů.

Žáci se snaží porozumět malbě Jamese Tissota Čaj z roku 1872. James Tissot (1836-1902) byl francouzský malíř, který po porážce Francie Pruskem odešel do Londýna, kde maloval zejména žánrové obrazy ze života vyšších vrstev společnosti. Žáci přetahováním klíčových slov do obrazu prozkoumávají možné významové souvislosti tématu čaje. Například k lodím lze připojit nejen popisné pojmy: hluk, práce či bohatství, ale též abstraktnější termíny jako kolonie, kapitalismus či práce. Důležitá je také míra práce s detaily: například slovo „civilizace“ může být přiřazeno žákem k interiéru obecně, nebo úžeji k rukavičkám, které má žena na obraze. Věž za oknem je londýnský Tower. Žáci mohou přiřadit všechna klíčová slova, nebo jen vybraná podle vlastního uvážení. Učitel může připomenout, že i pouhá možnost být zobrazen na obraze či si obraz koupit svědčí o bohatství.

3 PROHLÍŽENÍ RYTINY (5 min.)

Prohlížení rytiny s pomocí lupy.

Žáci se zde seznamují s prvním pramenem, který má původ mimo Velkou Británii a zachycuje dobový výrobní postup čaje na Srí Lance (dříve Cejlon). Cejlon je dobové označení pro dnešní Srí Lanku, které má původ již v éře portugalské koloniální nadvlády. Srí Lanka je oficiální název státu od roku 1972. Rytina byla otištěna v britském časopise The Graphic 7. ledna 1888.

4 ANALÝZA RYTINY / OZNAČOVÁNÍ PRVKŮ (5 min.)

Označování prvků a jejich popis.

Žáci označují a popisují prvky, které se týkají produkce čaje. Učitel může žáky upozornit na prvky koloniální obraznosti: nadřazené postavení lidí (mužů) evropského původu nad obyvateli Srí Lanky. Téma pracovních podmínek nastoluje také bod 2, který zobrazuje kontrolu docházky na plantáži. Anglicko-jazyčné popisky naznačují, že jde o pohled z britské perspektivy.

5 ANALÝZA FOTOGRAFIÍ / OZNAČOVÁNÍ PRVKŮ (5 min.)

Označování prvků na trojici fotografií a jejich popis.

Žáci označují důležité prvky na fotografiích. Učitel žáky může podpořit v hledání souvislostí mezi rytinou a fotografiemi. Fotografie v tomto případě mohou sloužit jako důkaz, že rytina zachycuje skutečný proces produkce čaje a přináší nové detaily, zejména co se týká pracovních podmínek, rozdělení prací žen a mužů apod.

6 PRÁCE S MAPOU / OZNAČOVÁNÍ PRVKŮ (5 min.)

Označování prvků na mapě, jejich popis a barevné odlišení prvků souvisejících s čajem (červená) a s Britským impériem (modrá).

Mapa byla původně součástí Koloniální a Indické výstavy z roku 1886 a demonstruje rozsah a vyspělost viktoriánského Britského impéria. Symbolicky hutný pramen zobrazuje jednotlivé národy, komodity a zbraně vytvářející tehdejší Britské impérium. V souvislosti s tématem čaje mohou žáci označit třeba Čínu jako místo, kde se Britové s čajem seznámili. Dále námořní trasy, kterými čaj putoval do Británie. Případně mohou určit snědého muže ohnutého pod tíhou svázaného balíku, který představuje nosiče s nákladem čaje. Prvky spojené s Britským impériem mohou žáci označovat jednak v zeměpisném smyslu (Velká Británie a její kolonie), ale též v symbolické rovině (symbolická postava Británie sedící na zeměkouli, postava kolonizátora ad.). V návaznosti na tyto motivy se učitel může ptát, zda mapa nese ideologické obsahy. Prostřednictvím kritiky obrazu vede žáky k reflexi koloniální ideologie a velmocenského postavení Velké Británie.

7 PRÁCE S MAPOU (5 min.)

Přetahování dosud analyzovaných pramenů do mapy, kreslení do mapy.

Přetahování pramenů na mapu zdůrazňuje napětí mezi obrazy práce, motivy ovládnutí (Srí Lanka) a civilizovaným obrazem z Londýna. Pokud má učitel obavu, že žáci neurčí, kde se na mapě nachází Srí Lanka (zde Cejlon), může jim pomoci, doporučit využít internet, či tuto informaci zmíní v některém z předchozích kroků. Pro přesnější určení může pomoci nástroj kreslení, který umožňuje zanést do mapy třeba šipku či jiná schémata.

8 PŘEPISOVÁNÍ PRŮVODCE (10 min.)

Přepisování textu průvodce v editoru, záznam úprav.

Přepisem textu cvičení vyvrcholí. Žáci nemusí vytvořit stejně dlouhý text, jako je v průvodci. Učitel může žáky vyzvat, aby využili pojmy z analýzy obrazu. Práce žáků by měla směřovat například k následujícím formulacím: „čaj je považován za typický britský nápoj, protože Británie ovládala kolonie“, „Britové sice čaj pili, ale práci na jeho pěstování vykonávali obyvatelé Srí Lanky, navíc v obtížných podmínkách“ apod.

Další možnosti zapojení do výkladu:

Cvičení může být ve výuce zapojeno do řady témat. Nabízí se především téma kolonialismu a dekolonizace. V této souvislosti lze s žáky probírat otázky: Jak hodnotíte britské obrazy kolonií a kolonistů? Setkali jste se obdobnými výjevy, jaké jsou zachyceny na mapě z roku 1886? Existují podobné koloniální komodity jako čaj? Analogicky můžeme vyprávět příběh kávy, čokolády či bavlny. V jakých podmínkách se produkuje čaj dnes?

V rámci výuky můžeme zaměřit pozornost na proces rozpadu britského koloniálního panství. Konkrétně se lze věnovat dějinám Cejlonu, který je ilustrativním případem konfliktní dekolonizace. V rámci druhé poloviny 20. století zde probíhala občanská válka mezi menšinovými Tamily a většinovými Sinhálci.